

Orosz fasizmus?

Fascism in Russia. A dark state. Ez a címe/témája az Economist július 30-i számában a „briefing” rovatnak, mely a fontos, aktuális jelenségekről szokott alapos tájékoztatást adni. Az ember, akinek még az SzDSz-es időkből elege lett abból, hogy a hazai liberális ellenzék (vagy éppenséggel kormányon lévő erő) lépten-nyomon lefasisztázta azt, aki valamiben nem értett vele egyet, bosszúsan tovább lapoz. És ez a képzete támad: lám-lám, a nemzetközi balliberális sajtónak e mérvadó zászlóshajója most tovább emelte a tétet.

Azt már megszoktuk, hogy az orosz-ukrán háborúban Oroszország a gonosz agresszor, Ukrajna, Amerika és Nyugat-Európa pedig a ma született bárány. „Narratívájuk” egysíkú: Putyin diktatórikus rendszere merő nagyhatalmi ambíciókból megtámadta a demokráciát építő független Ukrajnát. Nincs itt szó fél tucat nemzetközi egyezmény megszegéséről, melyekben a Nyugat kötelezettséget vállalt, hogy nem vonja be Ukrajnát a NATO-ba, a minszki egyezményekről, az amerikaiak áskálódásáról és közvetlen beavatkozásáról az ukrán politika formálásába, a 8,5 millió orosz alapvető jogának, az anyanyelv hivatalos használatának a megtagadásáról, vagy az Azov-brigádok által elkövetett gyilkosságokról és kegyetlenkedésekről. Az Economist e számának vezető cikke tovább fokozza az egyoldalúságot; mint a vádak netovábbját, beveti a fasizmust.

De aztán a kíváncsi embert csak nem hagyja békén a dolog. Ilyen ócska érveléshez folyamodna az Economist is? Nem elég a nyilvánvaló egyoldalúsága, még fasisztázik is egyet? És elolvassa az írást, ami ha másra nem is, de legalább arra jó, hogy újragondolja a fasizmusról meglévő képzeteit és jobban megismerje Oroszország belső állapotát.

Kritériumok:

Az Economist alcíme: *Vladimir Putin is in thrall to a distinctive brand of Russian fascism (Vlagyimir Putyin az orosz fasizmus egy megkülönböztetett válfajának a szolgája)*. A cikk *Timothy Snyder*, a Yale történészének a New York Times-ban megjelent írására hivatkozik, valójában azt ismerteti.¹ Tehát egy sajátos orosz fasizmusról van szó, melynek Putyin az elkötelezettje, megvalósítója.

„Az emberek gyakorta nagyon nem értenek egyet a fasizmus meghatározásában – de a mai Oroszország megfelel a legtöbb kritériumnak” – állítja a szerző. Nézzük, mik ezek a kritériumok – felsorolásszerűen.

- Putyin személye köré személyi kultuszt építettek ki; úgyszintén az 1941-45-ös Nagy Honvédő Háború halottainak a személye köré – ez még nem fasizmus.
- Putyin rendszere az elvesztett nagyság után sóhajtozik és a bajokat erőszakkal kezeli – és? – ezért nem tartjuk demokráciának.

¹ We Should Say It. Russia Is Fascist. The New York Times. May 19, 2022.

- A rendszer gyűlöli a homoszexuálisokat – ez nem szép dolog.
- Fixációja a hagyományos család – tehát a család, a társadalom legfontosabb, alapvető egysége „fixáció”; ilyen alapon Magyarország is fasiszta.
- Fanatikusan hisznek az állam mindenhatóságában, mindez egy szekuláris országban nem fordulhat elő, jegyzi meg az Economist; – én meg azt: mi köze ennek a faszizmushoz? – ez legfeljebb etatizmus.
- A Nyugat sokáig úgy tekintett Oroszországra, mint egy maffia-államra, ahol a társadalom atomizált – ez Ukrajnára ugyanúgy igaz.
- A faszizmust Putyin csökkenő tekintélyének a visszaállítására használja – amennyiben az valóban faszizmus.
- A háborúval Putyin el akarja fojtani a szomszédságában virágzó demokratikus gondolkodást – ez feltételezés; nem kellett volna kiprovokálni a háborút.
- A faszizmus féltékenységből, frusztrációból és megaláztatásból származik. – A weimari Németországot valóban megalázták. De lefasiztázta-e valaha is valaki a franciákat, amiért az első világháborúban az 1870-71-es, Poroszországtól elszenvedett megalázó vereségükért akartak elégtételt venni? (De annyira, hogy a versailles-i békeszerződés aláírásához valahonnan előkotorták azt a régi vasúti kocsit, amiben a megalázó 1871-es békeszerződést Bismarckék aláírták velük.)

Timothy Snyder

- Külsőségek, parádék, „performanszok” ... – ez nevetséges érv.
- „Az akarat győzelme a ráció fölött” – szegény, fasiszta Schopenhauer! Még ha Nietzsche Übermensch-ére hivatkoznának...
- Jegor Gajdar 2007-ben figyelmeztetett, hogy Oroszország a faszizmus felé halad; a 2014-ben gyalázatos módon meggyilkolt ellenzéki Nyemcov is erre figyelmeztetett... – a hazai politikai közelmúltból jól ismerjük a nemtetsző faszisztázást.
- A Z a német horogkereszt felét jelenti – ez ráfogás; nem lehet tudni, miért használják e betűt az Ukrajnába bevonuló orosz csapatok.
- Illegális erőszak alkalmazása: egy felmérés szerint rendőrségi eljárások során az oroszok 10 százalékkal szemben alkalmaztak erőszakot, és a háború kitörésekor az ellene tiltakozó fiatal nőket állítólag a rendőri letartóztatás során szexuálisan zaklatták. (Az embernek óhatatlanul eszébe jutnak az amerikaiak iraki inváziója során alkalmazott kínzások, valamint, hogy az amerikaiak harmadik világbeli diktatúrákban állítottak fel börtönöket, hogy foglyaikat szabadon kínozhassák.)
- A faszizmus egy „top-down project”, nem népi kezdeményezésre, hanem felülről lefelé jön létre – ez így igaz.

- A Szovjetunió idején a fasizmus vádja a náci Németország és meghatározott erők ellen irányult; a Szovjetunió szétesése után a fogalom használata már nem volt korlátozva – ?? ez inkább a mai fasisztázókra illik.

A fent felsoroltak a komolyan nem vehető érvek sorába tartoznak; ezek alapján egy rendszer nem minősíthető fasisztának.

Ivan Ilyin nézetei:

Ilyint, e zavaros prófétát a bolsevikok a '20-as években számúzték. Ilyin szimpatizált az olasz és német fasizmussal, sőt, azt vallotta, hogy a fasizmus „olyan szükségszerű és elkerülhetelen jelenség..., amely a nemzeti patriotizmus egészséges érzületén alapszik”. Később elítélte Hitlert az ateizmusa és a faji rémtettei miatt. 1948-ban azt írta, hogy „a fasizmus komplex, sokoldalú jelenség, és történelmi távlatokban még messze nem töltötte be a hivatását”.

Ilyin 1954-ben meghalt, és utolsó éveiben írt műveiben olyan kijelentések szerepelnek, hogy Oroszországot „csak az egységes erős, diktatórikus nemzet-állam mentheti meg a jövő számára”. Putyinról az a hír járja, hogy Ivan Ilyin eszméinek lelkes követője, 2005-ben hamvait hazavitték Svájcba és újból eltemették (az újratemetés költségeit állítólag Putyin személyesen vállalta), és Ilyin nyomán vallja azt, hogy „a Szovjetunió összeomlása a 20. század legnagyobb katasztrófája”. Arra persze nincs bizonyíték, hogy Putyin Ivan Ilyin fasizmus-elméletét vallaná, így hát meg kell elégednünk azzal, hogy tetteiből és az oroszországi állapotokból következtessünk nézeteire.

Az az érvelés sem fogadható el, hogy Ukrajnát a fenti eszmerendszer talaján állva támadták meg. Ez csak akkor állná meg a helyét, ha – mint már azt említettük – Amerika és a Nyugat nem törekedett volna Ukrajnát bevonni a NATO-ba, ha betartották volna az erre vonatkozó nemzetközi megállapodásokat, ha az ukrajnai oroszoknak megadták volna az alapvető kisebbségi jogokat, és ha nem engedték volna meg az Azov-brigádok garázdálkodását.... – és mindezek ellenére megtörtént volna az invázió.

Oroszország ma:

Az Economist szerint Ukrajna megtámadását követően Putyin de facto katonai kormányzást és cenzúrát vezetett be. Blokkolták a Facebook-ot, a Twittert és az Instagramot és a maradék független sajtót. Állítólag mindenkit kiüldöznek az országból, aki ellenzi a háborút. „Minden olyan nyilvános megnyilvánulást, amely kétségbe vonja az Ukrajnában történtek hivatalos interpretációját, 15 éves börtönnel büntetnek” – állítja az Economist. Sőt, azt állítják, hogy Putyin elsődleges célja ezen oroszországi állapotok megteremtése volt, és ezt az ukrajnai háborúval érte el (!). „... a jelenlegi kormányzás legitimitását és az állampolgárok lojalitását

csak ily módon lehetett elérni.” ...”Putyin célja nem az orosz tömegek mobilizálása a háború mellett, hanem a megbénításuk.”... „A félelem és a propaganda kombinálása eredményezi az 'imposed consensus'-t – a népre felülről ráerőltetett konszenzust.” A közvélemény-kutatások eredményét nem tartják mérvadónak, arra hivatkozva, hogy az emberekben az igazodási kényszer munkál.

Az Economist azt is felrója az orosz fasiszta rendszernek, hogy az európai demokráciák aláadására törekszik, és olyan szélsőjobboldali pártokat támogat, mint a francia Nemzeti Front, a magyar Fidesz és az olasz Északi Liga.

Konklúziók:

„Putyin fasizmusával Oroszország olyan útra lépett, amelyről nem lehet visszafordulni. Az áldozatiság retorikája és az erőszak használata nélkül Putyin semmi mást nem tud ajánlani népének.” ... „, ez egyben azt is jelenti, hogy a fasiszta Oroszországgal nincs igazi békére lehetőség.” ... „A fasizmus gépezetében nincs hátramenet. Putyin nem tud visszatérni az autoritáriánizmusnak ahhoz a válfajához, amely a realitáson alapszik.” Érti valaki ezt a zagyva okfejtést? – mindez nem más, mint önigazolás: igazunk van, hogy kiprovokáltuk ezt az Ukrajna elleni háborút, hiszen az orosz fasizmus – lényegéből fakadóan – mindenképpen megtámadta volna Ukrajnát. És most igazunk van, hogy fegyverszállításokkal támogatjuk Ukrajnát, mert az orosz fasizmus – lényegéből fakadóan – e háború nélkül nem tudna létezni.

Kíváncsi lennék, hogyan értékeli Timothy Snyder és az Economist a volt Szovjetuniót: az egypártrendszer, a proletárdiktatúrát, a direktív tervgazdálkodást, a személyi kultuszt, a „performanszokat”; és csodálkoznék, ha azt bezzeg nem tartanák fasisztának. „Kritériumaik” alapján az még inkább az kellett, hogy legyen. De ha az volt, akkor hogyan ölthetett testet egy olyan állammal a békés egymásmellett-élés, és az enyhülés ötven éves periódusában a gazdasági együttműködés??? Egy fasisztább Szovjetunióval a Nyugat békésen egymás mellett élt, de egy kevésbé fasiszta putyini Oroszországgal az lehetetlen???

És mit mondjunk a második világháborúról? Amerika és a nyugati demokráciák összeálltak az egyik fasiszta nagyhatalommal (a Szovjetunióval), hogy vele szövetségben legyőzzék a másik fasiszta országot? – Micsoda elvtelenség!!!

Ukrajnáról, közbevetőleg: Ukrajnáról tudjuk, hogy maffiaállam, és hogy értékes termőföldjeinek jelentős részét amerikai társaságok birtokolják, továbbá nem adja meg az alapvető jogokat a nemzetiségeknek. A második világháború idején Ukrajna német megszállását követően az ukrán nacionalisták Sztepan Bandera vezetésével a németek oldalán harcoltak a szovjet hadsereg ellen és aktívan részt vettek a népirtásban (zsidók és lengyelek lemészárlásában). A Roman Suhevics által vezetett Ukrán Felkelő Hadsereg is a németek oldalán harcolt a szovjetek ellen (bár e szerepük nem világos, Suhevics szerint ők németellenesek voltak). A mai Ukrajnában Banderát és Suhevicsét a nemzeti hősök rangjára emelték. Mezei Bálint történész szerint Janukovics 2014-es megbuktatása óta Bandera és

Suhevics olyan idealizálása folyik, ami begyógyíthatatlan törést okoz ukránok és oroszok között. (<https://infostart.hu/kulfold/2022/03/12/szakerto-a-zelenszkij-kormany-nem-neonacide-vannak-tortenelmi-serelmek>)

Saját konklúzióm:

Az Economist a világ legszínvonalasabb hetilapja. Ez a „briefing” viszont méltatlan hozzá. Oroszország fasisztának bélyegzése erőltetett és zagyvaságokon alapul. Elég lett volna önkényuralmi és antidemokratikus jellemzőinek az ismertetése is. Így viszont egy apologetikus írás született, melynek az a funkciója, hogy igazolja az orosz támadás kiprovokálásának a jogosságát, és elhitesse, hogy az orosz invázióra akkor is sor került volna, ha Amerika, a NATO és a Nyugat minden előzetes megegyezést és ígéretet betart.

A téma kapcsán illene alapvető fogalmakkal tisztában lenni.

Így pl. a

- liberális demokrácia
- konzervatív demokrácia
- autokrata rendszer
- diktatúra
- fasizmus fokozatokkal.

Vagy:

- hazaszeretet/patriótizmus
- nacionalizmus [Illyés: „a hazaszeretet jogféltés, a nacionalizmus jogsértés” – micsoda lapidárius bölcsesség!]
- sovinizmus
- rasszizmus
- fasizmus lépcsőzetességgel.

A Yale történésze azonban – a fogalmi tisztázás halvány képessége nélkül – hetet-havat összehordott. Beállt a sorba, hogy ő se maradjon ki az oroszokat elítélő állásfoglalók közül – sőt, még rá is tett egy lapáttal. Az Economist pedig mindezt átvette.

Köln, 2022. aug. 16.

Kiss Károly